



“YASHIL” IQTISODIYOT
SHAROITLARIDA INNOVATSION
RIVOJLANISHNING ZAMONAVIY
YO‘NALISHLARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMAN



**NAVOIY
INNOVATSIYALAR
UNIVERSITETI**

NAVOIY 2025-YIL

MUNDRIJA	
1-SHO‘BA: “YASHIL” IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	
“YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISHDA KO‘P YILLIK MEVALI DARAXTLARNI O‘STIRISH XARAJATLARI HISOB VA BAHOLASH. <i>A.I Alikulov, M.Sh.Baxriyev</i>	7
HUDUDLARDA “YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI JORIY ETILISHI HOLATI <i>Sh.B.Bahronova, D.Sh.Isomova</i>	11
HUDUDLARDA “YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI JORIY ETILISHI HOLATI <i>Sh.B.Bahronova, D.Sh.Isomova</i>	15
ACTUAL PROBLEMS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE CONDITIONS OF “GREEN” ECONOMY <i>A.A.Dilmurodov</i>	18
MINTAQA SANOAT KORXONALARIGA LOGISTIK XIZMATLAR KO‘RSATISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH <i>A.A.Dilmurodov</i>	22
HUDUDIY YASHIL INNOVATSIYA KLASSTERLARI: EKSPORTBOP SANOATNI RIVOJLANTIRISH MODEL <i>A.A.Abdujabborov</i>	24
STARTAPLARNING IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI VA ULARNING MUVAFFAQIYATGA ERISHISH SABABLARI <i>B.F.Azimov, S.Z.Yo‘ldosheva</i>	28
O‘ZBEKISTON HUDUDLARINING SANOAT MAHSULOTI HAJMI VA ZARARLI CHIQINDILAR MIQDORI BO‘YICHA STATISTIK TAHLILI <i>H.N.Baqoyev</i>	32
NAVOIY VILOYATI IQTISODIY RIVOJLANISHINING STATISTIK TAHLILI VA PROGNOZI <i>H.N.Baqoyev, I.I.To‘qmirzayeva</i>	39
RAQAMLI IQTISODIYOTNI AFZALLIKLARI <i>S.B.Baqoyev</i>	42
RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI <i>S.B.Baqoyev</i>	45
“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRISH: MUAMMO VA YECHIMLARI <i>F.G‘. Bekbutayeva, S.A. Asaboyeva</i>	48
“INNOVATIVE APPROACHES TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT: HARNESSING GREEN ECONOMY PRINCIPLES”	51

<i>D. Botirova, N. Azamkulov</i>	
CHORVACHILIKNING HOZIRGI HOLATI VA KELGUSIDA RIVOJLANTIRISHNI AYRIM JIHATLARI <i>D. Rahmonov, D. Sh. Rahmonov</i>	55
РАЗВИТИЕ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ «ЗЕЛЕНОЙ» ЭКОНОМИКИ <i>Д. С. Джуроева</i>	59
YASHIL MOLIYALASHTIRISH: BARQAROR KELAJAK SARI MOLIYAVIY YONDASHUV <i>D. K. G'afurova, A. Yegembergenova</i>	63
YASHIL IQTISODIYOTNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI, IJTIMOIIY SOHALARI VA TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI <i>B. B. Hamroyev, F. I. Raimov</i>	65
КОМПАНИЯЛАРДА КОРПОРАТИВ БАРҚАРОРЛИКНИНГ ИҚТИСОДИЙ РАҚОБАТБАРДОШЛИККА ТАЪСИРИ <i>Р. Б. Ҳайитов</i>	68
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR IQTISODIYOTGA ERISHISHNING ASOSIY YO'NALISHI SIFATIDA <i>A. A. Irisov, D. T. Jabborova</i>	70
“YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH ZARURLIGI <i>N. A. Mamadaliyeva, A. Yegembergenova, M. Mehriqulova</i>	73
YASHIL IQTISODIYOT: BARQAROR IQTISODIYOTNING ASOSI <i>N. A. Mamadaliyeva, T. Jannazarov</i>	75
TARIFLAR BILAN BOG'LIQ KUTILMALARNING NOANIQLIGI SHAROITIDA INVESTITSİYALARINING KAMAYISHI <i>J. B. Shaymanov</i>	78
SUN'IY INTELLEKT VA MOLIYAVIY BOSHQARUV: RAQAMLI DUNYODA YANGI YONDASHUV <i>J. I. Po'latov</i>	82
YASHIL AKSIYALAR MOLIYA BOZORI INSTRUMENTI SIFATIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI <i>M. Q. Quvondiqov</i>	86
ERKIN IQTISODIY ZONALARDA “YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASINING BOSQICHLARI <i>M. K. Rashidov</i>	89
YIRIK ISHLAB CHIQARISH KORXONALARINING HUDUDNI IJTIMOIIY-IQTISODIY-EKOLOGIK BARQARORLASHTIRISHDAGI O'RNI <i>M. X. Savrieva, Sh. I. Xamroyeva</i>	91
NAVOIY VILOYATI SANOAT KORXONALARINING EKOLOGIK	94

XAVFSIZLIK MUAMMOLARI VA ULARNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI <i>M.X. Savrieva, D.B. Vafoyeva</i>	
TIBBIY XIZMATLAR BOZORIDA INSON KAPITALI RIVOJLANISHNI AMALGA OSHIRISH YO'LLARI VA BOZOR MUVOZANATINI TA'MINLOVCHI KONSEPSIYANING MAZMUNI <i>G'.O'. Shomiyev</i>	98
IQTISODIYOT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR: MILLIY RIVOJLANISH UCHUN SINERGETIK INTEGRATSIYA <i>A.O. To'ychiboyeva</i>	101
RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISH BILAN BOG'LIQ NATIJALAR VA MUAMMOLAR <i>T.M. Urakov</i>	103
KICHIK BIZNESNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) <i>L.N. Xudoyorov</i>	106
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISHNING OBYEKTIV ZARYRLIGI VA ISTIQBOLLARI <i>B.Y. Yangiboyev, M.A. Begaliyeva</i>	109
MAMLAKATNI BARQAROR IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING O'RNI <i>Sh.B. Yangiboyev</i>	112
МИНТАҚАЛАРНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТУРЛАРИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ТИЗИМИГА МОСЛАШТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ <i>А.Ж. Абдуллоев, Н.К. Шарипова</i>	115
ҲУДУДЛАРНИ САНОАТЛАШУВ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ДАВЛАТ ДАСТУРЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ <i>А.Ж. Абдуллоев, Ҳ. Ж. Қосимова</i>	119
2-SHO'BA: ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI JORIY ETISHNING INNOVATSION YECHIMLARI	
INNOVATSION INFRATUZILMA SAMARADORLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA ULARNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI <i>B.F. Azimov</i>	125
YASHIL IQTISODIYOT: AN'ANAVIY QADRIYATLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR SENTEZI <i>M.X. Savrieva, B.Sh. Nabiyeva</i>	129
ENERGIYA TRANSFORMATSIYASI: BARQAROR KELAJAK	133

UCHUN INNOVATSION YECHIMLAR <i>S. Atamurotova</i>	
ИССЛЕДОВАНИЕ МАЛОПРОЧНЫХ ТВЕРДООБРАЗНЫХ ТЕКУЧИХ МАТЕРИАЛОВ, СООТВЕТСТВУЮЩИХ МОДЕЛИ ВЯЗКО-ИНЕРТНО ДЕФОРМИРУЕМЫХ СРЕД <i>A.A. Мурзоев, И.А. Ахмадов, А.Р. Иброхимов</i>	137
KORXONALARDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI JORIY ETISHNING INNOVATSION YECHIMLARI <i>A.O'.Saftarov, B.F.Azimov</i>	140
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH <i>M.X. Savrieva, B.Q. Nazarova</i>	145
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISHIDA YASHIL IQTISODIYOTNING O'RNI <i>L.N. Xudoyorov</i>	148
MILLIY IQTISODIYOT TARMOQLARINI "YASHIL" ENERGETIKA BILAN TA'MINLASHNING AFZALLIKLARI <i>B.Y. Yangiboyev</i>	150
ЯШИЛ ЭНЕРГЕТИКАГА ДОИР, ТУПРОҚ УНУМДОРЛИГИНИ ОШИРУВЧИ ОРГАНО-МИНЕРАЛ УЎИТЛАР ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ <i>И.А. Тагаев, Ш. Тошбуриев, Л. Рахматуллаева</i>	153
3-SHO'BA: YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TA'LIMNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR	
ELEKTRON TA'LIMGA O'TISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA UNING MOLIYAVIY MUAMMOLARI <i>B.Y. Yangiboyev</i>	157
TA'LIMNI MODERNIZATSIYA QILISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN SAMARALI FOYDALANISH MASALALARI <i>Sh.B. Yangiboyev</i>	161
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI TA'LIM TIZIMIGA JORIY ETILISHI HOLATI TAHLILI <i>Sh.B. Bahronova, S.X. Zayniddinova, D.E. Niyozova</i>	164
YASHIL IQTISODIYOTDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI <i>N.N. Berdiqulova</i>	168
OLIY TA'LIMDA INVESTITSİYALAR VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH <i>J.B. Shaymanov, J.A. Aminov</i>	170

ВОЗМОЖНОСТИ МЕНТАЛЬНОЙ АРИФМЕТИКИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ <i>А.И. Нажимова</i>	175
IQTISODIY VA STATISTIK MASALALARNI O'RGATISHDA BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING FIKRLASH QOBILIYATINI O'STIRISH YO'LLARI <i>D.Q. Jo'lanov, S.D. Qulmurodova</i>	179
ФОРМИРОВАНИЕ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ <i>А.И. Нажимова</i>	184
BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARINI O'TISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI <i>M.X. Pardayeva, S.Sh. Boltayeva</i>	188
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗНЫХ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ <i>Ф. Б. Махкамова, А.И. Нажимова</i>	191
BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA DARSLARINI O'QITISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI <i>G.T. Jurayeva, M.E. Nasimova</i>	195
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД ПРИ ОБУЧЕНИИ УМНОЖЕНИЮ И ДЕЛЕНИЮ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ <i>М. Тошпулатова, А.И. Нажимова</i>	199
MATEMATIK O'YINLAR VA STEAM INTEGRATSIYASI ORQALI BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MATEMATIKA SAMARADORLIGINI OSHIRISH (2-SINF MISOLIDA) <i>G.T. Jurayeva, D.Q. Qobilova</i>	203
EGMA, TIMSS VA PISA DASTURLARI ORQALI MATEMATIK TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI <i>A.Y. Alimov</i>	206
BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INTERFAOL METODLARNING O'RNI VA AHAMIYATI <i>A.Y. Alimov, S.Z. Xoldorova</i>	208
BOSHLANG'ICH TA'LIMDA ONA TILINI O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI <i>M.X. Pardayeva, M.S. Ibragimova</i>	210
BOSHLANG'ICH TA'LIMDA ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING BILIMINI MUSTAHKAMLASHDA TOPSHIRQLARNING O'RNI <i>M.X. Pardayeva, Z.S. Baxronova</i>	212
4-SHO'BA:YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT-	

KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALAR VA MATEMATIK MODELLASHTIRISH	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DEMOGRAFIK HOLATINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLARNING EKONOMETRIK PROGNOZI <i>H.N. Baqoyev, A.A. Aliqulov, N.D. Tashmurodova</i>	216
MOLIYAVIY OPERATSIYALARNING DAROMADLILIGINI VA RISKINI EHTIMOLLAR NAZARIYASI ELEMENTLARI YORDAMIDA ANIQLASH <i>I.I. Tojiyev, G.M. Mirtazoyeva</i>	219
YASHIL TEXNOLOGIYALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA SUN'IY INTELLEKT YONDASHUVLARINING O'RNI <i>M.A.Rustamova</i>	223
YASHIL IQTISODIYOTDA QUYOSH PANELLARI KENGAYISHINI DIFFERENSIAL TENGLAMALAR ORQALI MATEMATIK TAHLIL QILISH <i>S.I. Arziyeva</i>	227
IJTIMOIIY TARMOQLAR ORQALI EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING OBYEKTIV VA SUBYEKTIV JIHLTLARI <i>M.E. Amonov</i>	231
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING YALPI ICHKI MAHSULOT HAJMINI 2025 YIL UCHUN PROGNOZ QILISH VA INTERVALLI BAHOLASH <i>I.I. Tojiyev, G.M. Mirtazoyeva</i>	232
РЕШЕНИЕ УРАВНЕНИЯ ДВИЖЕНИЯ И РАСЧЕТ ВРЕМЕНИ ВЫВОДА ЗАБОЙКИ ИЗ СКВАЖИНЫ ПРИ ВНЕШНЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ <i>О.Ж. Худайбердиев, Н.М. Джусраева</i>	237
ELEKTROMOBILLAR SONI O'SISHINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH: YASHIL IQTISODIYOTDA ZARYADLASH INFRATUZILMASINING TA'SIRI <i>S.I. Arziyeva</i>	241
KARYERDA PORTLATISH NATIJASIDA KELIB CHIQUADIGAN CHANG OQIMINI TAHLIL QILISHNING MATEMATIK MODELI <i>G'.M. Norov</i>	244
YASHIL IQTISODIYOTDA ENERGIYA RESURSLARINI TAHLIL QILISHDA BIRINCHI TARTIBLI CHIZIQLI DIFFERENSIAL TENGLAMALARNING QO'LLANILISHI <i>S.I. Arziyeva, S.S. Rizoqulova</i>	246
OPPORTUNITIES OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN ENVIRONMENTAL MONITORING WITHIN THE FRAMEWORK OF GREEN ECONOMY <i>D. Botirova, N. Azamkulov</i>	249

YASHIL IQTISODIYOTDA MUAMMOLAR, YECHIMLAR, ISTIQBOLLAR VA ULARDA MATEMATIKANING O‘RNI <i>N.R. Saidova</i>	252
HISOBLASH ARXITEKTURASINING SUN’IY INTELLEKT RIVOJIGA TA’SIRI <i>A.T. Shomurodov</i>	254
AXBOROT XAVFSIZLIGI VA SUN’IY INTELLEKT: IMKONIYATLAR VA TAHDIDLAR <i>A.T. Shomurodov</i>	256
YUQORI DARAJALI TAQQOSLAMALAR YECHIMLAR SINFINI ANIQLASHNING BIR USULI <i>G‘.E. Abduraxmanov</i>	258
“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI TA’LIMGA INTEGRATSIYA QILISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARINING TUTGAN O‘RNI. <i>S.U. Farmanov</i>	261

iqtisodiyot”ga o’tish strategiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi PQ-447-son Qarori qabul qilindi [6,1-b].

Yashil iqtisodiyot”ning har bir mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta’minlashdagi o’rni yuzasidan quyidagilarni **xulosa** sifatida tavsifiya qilamiz:

-davlat xarajatlarida yashil iqtisodiyotga sarflanayotgan kapital qo’yilmalar miqdorini yanada ko’paytirish;

-yashil iqtisodiyotga o’tishdagi to’siqlarni bartaraf etish;

-xo’jalik yuritish va atrof-muhit o’rtasidagi o’zaro bog’liqlikni ta’minlash;

-iqtisodiy faoliyat tufayli uzoq istiqbolda atrof-muhitga yetkaziladigan zararni minimallashtirish;

-energiya samaradorligini kuchaytirish bo’yicha ko’rsatkichlarni doimiy ravishda oshirib borish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. [SPASH](https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2011.00777x) 2011. Social Ecological Economics: Understanding the Past to See the Future. The American Journal of Economics and Sociology. Volume70, Issue2 April 2011. <https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2011.00777x>,4-b.

2. Blueprint for a Green Economy: David Pearce, Anil Markandya and Edward B. Barbier. Earthscan, London, Great Britain, 1989. 192 p.

3. O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-oktabrdagi “2030- yilgacha bo’lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi 841-sonli qarori, 1-b.

4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O’zbekiston - 2030” strategiyasi to’g’risida”gi 158-son Farmoni, 1-b.

5. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O’zbekiston - 2030” strategiyasi to’g’risida”gi 158-son Farmoni, 14-bet.

6. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi “2019-2030 yillar davrida O’zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o’tish strategiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi PQ-447-son Qarori,1-b.

МИНТАҚАЛАРНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТУРЛАРИНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ТИЗИМИГА МОСЛАШТИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ

*Абдуллоев Аслиддин Жунайдуллаевич, и.ф.д., профессор
Бухоро давлат университети, Бухоро, a.j.abdulloev@buxdu.uz*

*Шарапова Нигина Кадировна, ўқитувчи
Бухоро Давлат Университети, Бухоро*

Жаҳон ҳўжалиги ривожланишининг турли босқичларида мамлакатлар, жумладан, уларнинг ҳудудлари ва турли минтақаларда барқарор ривожланиш механизми самарадорлигини оширишга қаратилган давлат ва ҳудудий дастурлар таркиби такомиллашиб, уларнинг амал қилиш тамойиллари ҳам йилдан йилга кучайтириб борилмоқда. Хусусан, БМТ томонидан элон қилинган 2030 йилга қадар бўлган муддатда барқарор ривожланишнинг 17 та мақсадлари бўйича ривожланиш тенденциясига эришиш имкониятини берувчи давлат ва ҳудудий дастурларни ишлаб чиқиш ва уларни амалга оширишнинг самарали механизмларини шакллантириш мураккаб жараён ҳисобланади. Жумладан, мамлакатимиз Президенти Ш.М. Мирзиёев томонидан республика турли ҳудудларини комплекс ва барқарор ривожланиш тенденцияларига эришишини таъминлашда “ялпи ҳудудий маҳсулот ҳажми 6,0-7,0 фоиз миқдорда ўсишини таъминлашга қаратилган ҳудуднинг табиий географик жойлашуви, ихтисослашуви, меҳнат ресурслари ҳамда инфратузилмавий имкониятларини инобатга олган ҳолда саноат, қишлоқ ҳўжалиги, экспорт, инвестициялар, қурилиш, хизмат кўрсатиш ва бошқа тармоқлар бўйича кичик дастурларни ишлаб чиқиш” [1] вазифаси белгиланган бўлиб, ушбу вазифани самарали ҳал этилишини таъминлашда ишлаб чиқиладиган дастурларни халқаро стандартлар тизимига интеграциялаш талаб этилади.

Мамлакатда минтақани барқарор ривожлантириш борасида амалга оширилаётган давлат дастурлари самарадорлигини, уларни амалга оширишнинг устувор йўналишлари ва ҳозирги ҳолати бўйича умумлаштирилган кўрсаткичларни таҳлил қилиш асосида мазкур соҳдаги мавжуд муаммоларни аниқлаган ҳолда, халқаро стандартлар тизимига мос келувчи дастурларни ишлаб чиқиш асосида республика вилоятларини барқарор ривожлантириш механизми самарадорлигини оширишга эришилади. Жумладан, мамлакатимизда минтақани барқарор ривожлантириш борасида амалга оширилаётган давлат ва ҳудудий дастурлар самарадорлигини баҳолаш мақсадида Халқаро барқарор ривожланиш институти (International Institute for Sustainable Development – IISD) билан Ўзбекистон Республикаси экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги томонидан ўзаро ҳамкорликда ўтказилган тадқиқотлари натижаларидан фойдаланишни лозим топдик.

Ўтказилган тадқиқот натижаларига кўра, мамлакатда минтақани барқарор ривожлантириш йўналишлари сифатида қуйидаги шартли белгилаш ўтказилган:

- иқтисодий ислоҳотлар самарадорлиги сифатида мамлакатнинг барқарор ривожланиш индекси белгиланган;
- экологик барқарорлик йўналиши бўйича мамлакатнинг атроф муҳит самарадорлиги индекси кўрсаткичлари белгилаб олинган;

- ижтимоий йўналишдаги барқарорлик борасида инсон тараққиёти индекси белгиланган.

1-жадвал

Ўзбекистоннинг глобал рейтинглардаги ўрни [2]

Рейтинг тизимлари	Сўнгги ўн йилликдаги тенденция	Сўнгги уч йилликдаги тенденция
Атроф-муҳит самарадорлиги индекси	+1,90 рейтинг балл	Ўзгаришсиз қолган
Барқарор ривожланиш индекси	+9,0 фоиз	+3,0 фоиз
Инсон тараққиёти индекси	+1,0 фоиз	+7,0 фоиз

Демак, тадқиқот натижаларига кўра, сўнгги ўн йиллик давр мобайни мамлакатда барқарор ривожланиш индекси бўйича кўрсаткичи 9,0 фоизга ортиб, иқтисодий йўналишда амалга оширилаётган давлат дастурларининг барқарор ривожланиш механизми экологик ва ижтимоий йўналишдаги дастурларга нисбатан самарали эканлиги аниқланган. Жумладан, сўнгги уч йил мобайнида мамлакатда инсон тараққиёти индекси 7,0 фоизга ортиб, ижтимоий йўналишдаги ислохотларни барқарор ривожланиш механизми иқтисодий ва экологик йўналишлардаги дастурларга нисбатан самарали эканлиги исботланган (1-жадвалга қаранг).

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, 2014 йилга нисбатан инсон тараққиёти индекси 2023 йилда 1,0 фоизга ортган бўлса, 2015-2020 йилларда 6,0 фоизга камайиб, 2021-2023 йилларда 7,0 фоизга ортганлиги билан хаарактерланади. Ушбу ҳолат Янги Ўзбекистон ислохотларининг дастлабки босқичида ижтимоий йўналишдаги давлат дастурларининг барқарор ривожланиш механизми самарасиз бўлиб, сўнгги йилларда ривожланиш векторига эга бўлиб келаётганлиги билан изоҳланади. Жумладан, экологик йўналишда амалга оширилаётган давлат дастурларининг ҳам барқарорлик механизмини такомиллаштириш зарурияти мавжуд эканлиги сўнгги уч йилликда мамлакатнинг атроф муҳит самарадорлиги бўйича рейтинг кўрсаткичлари ўзгаришсиз қолганлиги, шунингдек, республикада барқарор ривожланиш индексининг таҳлил этилаётган даврда 3,0 фоизга ортганлиги республика вилоятларининг иқтисодий ривожланиш салоҳиятидан етарли даражада фойдаланилмаётганлигини кўрсатади.

Ўткзилган тадқиқот доирасида мамлакат иқтисодий тараққиётининг асосий тенденциялари ва кўрсаткичларига баҳо бериш орқали унинг ўзига хос хусусиятларини аниқлашга эришилган. Тадқиқотга кўра, мамлакатимиз иқтисодий ривожланиш салоҳиятидан барқарор ривожланиш механизми

самарадорлигини оширишда саноат тармоқларининг сув ресурсларига бўлган талаби ортиб бораётганлиги, бирламчи ёқилғи ва энергия ишлаб чиқариш, ҳамда қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишда инфратузилма етишмовчилиги билан боғлиқ муаммолар мавжуд эканлиги аниқланган (2-жадвалга қаранг). Бу мамлакатда иқтисодий ривожланиш учун инфратузилмани ривожлантириш бўйича инвестицион талаб мавжуд эканлигини кўрсатади.

2-жадвал

Ўзбекистоннинг иқтисодий тараққиётига хос хусусиятлари [3]

Кўрсаткичлар	Сўнги ўн йилликдаги тенденция	Сўнги уч йилликдаги тенденция	Ривожланиш тренди хусусияти
ЯИМ ўсиши	Ижобий	Ижобий	Узоқ вақт мобайнида ЯИМнинг ўртача йиллик ўсиши 5,0 фоиздан юқори бўлган
Расмий бандлик	Ижобий	Ижобий	Ёлланиб ишловчилар билан ўз-ўзини банд қилиш ҳисобига расмий бандлик ортган
Ишлаб чиқариш ҳажмининг ўзгариши	Ижобий	Ижобий	Ишлаб чиқаришнинг физик ҳажми инновация ва янги технологиялар ҳисобига ортмоқда
Бирламчи ёқилғи ва энергия ишлаб чиқариш	Ўзгармаган	Ижобий	Энергия самарадорлиги кўрсаткичи сўнги йиллардаги инновацион фаоллик ҳисобига ортмоқда
Саноат тармоқларида сувга бўлган талаб	Салбий	Салбий	Ишлаб чиқариш ҳажмининг ортиши сув ресурсларидан интенсив фойдаланиш заруриятини оширмоқда
Қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланиш	Салбий	Сезиларсиз ижобий тенденция	2021 йилдан кейинги даврда қуёш ва шидроэнергетика ривожлантирилмоқда, инфратузилма етишмовчилиги муаммоси мавжуд

Шу билан биргаликда, тадқиқот доирасида экологик йўналишдаги барқарор ривожланиш механизми ҳолатига ҳам баҳо берилиб, бунда мамлакатда экологик муаммолар тобора авж олиб бораётганлиги аниқланган.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Худудларда юқори иқтисодий ўсиш ва аҳоли бандлигини таъминлашнинг янги тизимини йўлга